ئسولَيەت وەك ئەوەی ئەمڕۆ هەیە ...
ڕاكردنە لەواقع یان بەرگری كردنە لەشوناس ؟

نوسینی /نەسر حامد ئەبوزەید   و / محمد حسین

Mihamad_79@yahoo.com

بیری ئسولَی لەئێستاداو بەتایبەتی لەخۆرئاوادا وابەستە ئەكرێت بەئیسلام وجیهانی عەرەبی ئیسلامیەوە , سەرەڕای ئەوەی هەمو ئاینەكانی تر (یەهودیەت , مەسیحیەت ,بوزیەت ,هیندۆسیەت) دروست بونی هێزی ئسولَی توندڕەوی بەخۆوە بینیوە . وەك چۆن ولآتە پێشكەوتوەكانی خۆرئاوایش بێزاربوە لە گەشەكردنی چالاكی ئاینی وسیاسی ئاراستەكراو دژبەو كۆمەلَەو سیستەم وڕێكخراوانەی كەجیاوازن لێیان , وەك ئەوەی كەئەمڕۆ نازیەنوێكان ئەبینین ,یان ململانێی ئاینی ئیرلەندیەكان وزیندوبونوەی هەندێك نەزعەی فاشیانە ئیتر لەولآتانی باشورو خۆرهەلآتی ئەوروپاوبێت یان ئەمریكای باشور . هەموئەم بزتنەوەو ئاراستە فكریانە بەشێوەیەكی گشتی لەئیسلامیە توندڕەوەكان جیاواز نین لەڕوی هەلَوێست و ئاراستە فكریەكانیانەوە .

وەك چۆن كارین ئارمسترنغ لەكتابەكەیدا بەناونیشانی {جەنگەكان لە ڕێگەی خوادا } كەسالَی 2000 بلآو بووەوە وتی ((ئسولَیەت لەیەهودیەت ومەسیحیەت وئیسلامدا : بەواتا ی هەموئسولَیەكان دەربەستی كێشەكانی دیموكراسیەت وپلورالیزم ولێبوردنی ئاینی وئازادی بیروڕاو جیاكردنەوەی ئاین لەدەولَەت نایەن , ئەوان هەمویان سەربەیەك ڕەوتن كەحەزئەكەن بچنە جەنگی (دوژمنەكانیانەوە) لە عیلمانی خوازەكان . ئەوان تەماشای ئەم ناكۆكیە ناكەن وەك ناكۆكیەكی سیاسی ,بەلَكو وەك جەنگێكی گەردونی لە نێوان هەردو هێزی خێرو شەڕدا ئەیبینن, ئەمانە بیروڕاكانیان لەهەندێك تیوەرەوە وەرئەگرن كەلەڕابردودایە و حەزلە پاشە كشێ ئەكەن بەرامبەر واقعی ژیانی ڕۆژانەی كۆمەلَگا و بۆخۆیان ڕۆشنبیریەكی داخراوی دژبەڕۆشنبیری باوی كۆمەلَگا پێك دێنن . بەم جۆرە هەمو بزوتنەوە ئسولَیەكان ئارەزوی پەنابردنیان هەیە بۆتوندو تیژی وەك شێواز و ئامراز بۆبەدەست هێنانی ئامانجەكانیان , لەم پێناوەشدا سلَ ناكەنەوە لەكوشتن و تیرۆرو ئاژاوەو ناكۆكی خوێنین ,تائەگاتە ڕادەی جەنگ وەك ئەوەی لەیوغسلافیا بینیمان , ئەمە بەمانای ئەوەیە كەئسولَیەت هەر لە ئیسلامداو لەكۆمەلَگای ئیسلامی وبزوتنەوە ئیسلامیە توندڕەوەكاندا كورت نابێتەوە , بەلَكو دیاردەیەكی گشتیەو هیچ ئاین ورۆشنبیری ودەولَەتێك لێی بێبەش نەبوە لەهەمو سەردەمەكاندا .بەلآم ڕوداوەكانی 11 سپتەمبەر ئسولَیەتی ئیسلامی كردە جێگای سەرنجی هەموان بەكاریگەریی بانگەشەكانی دژایەتی تیرۆرو هەموئەو مەسەلانەی تر پێیەوە پەیوەستن, وەك تۆمەتبار كردنی ئیسلام بەدواكەوتوی ,دژایەتی كردنی پێشكەوتن ,ڕەتكردنەوەی مۆدێرنیزاسیۆن , هەروەها پێویستی شەڕكردن دژی دەولَەتە سەرەڕۆكانی وەكو ئەفغانستان وعیراق (لانی كەم تائێستا) ,یان گۆڕینی هەندێك لەتایبە تمەندیەكانی پێكهاتە بنەڕەتیەكانی كولتوری ئیسلام .

وادیارە ئەمریكا كەئەمڕۆبانگەشەی دژایەتی ئسولَیەت ئەكات ئەوەی لەبیر چووە كەخۆی هەرلەسەدەی 19 وە چەند جۆرێكی تری ئسولَیەتی بەرهەم هێناوە , هەرئەوان بون زاراوەی Fundamentalesm یان بەرهەم هێنا كەهاوجوتی ئسولَیەتی عەرەبیە . وەبۆیەكەم جار بەكارهێنانی ئەم زاراوەیە بەمانا باوەكەی ئێستای لەوتارێكدا بو كەسالَی 1920 گۆڤاری watchman /xaminer كەگۆڤارێكی ئاینی بوو بلآوی كردەوە . بەكارهێنانی ئەم زاراوەیە لەكاتی قسەو باسەكانی كۆبونەوەی یەكێك لەگروپە پروتستانتیەكانی سەر بەكەنیسەی معدانی بوو , كۆبونەوەكە بۆگفتوگۆكردن لەسەر چۆنیەتی ڕوبەڕو بونەوەی هەندێك ئاراستەی فكری بوو كەداوای تازەكردنەوەو چاكسازی ئاینی ئەكرد , بۆدژایەتی كردنی بانگەشە عیلمانیەكان وگەڕانەوە بۆبنەما ئاینیەكان وپابەند بون بەڕێنماییەكانی ئاینەوە بوو . بەم جۆرە دەبینین سەرەتای بەكار هێنانی زاراوەكە بەواتای گەڕانەوە بۆبنەماسەرەتاییەكانی ئاین سەرەتایەكی ئەمریكیانەی هەیە , كەچی دوای زیاتر لەهەشتا سالَ ئەمریكا هەمان چەمك بەكار ئەهێنێت بۆ جیاكردنەوەی

ئیسلام وەك ئاینێك كە توندو تیژی بەكار ئەهێنێت , لەسەر بنەمای تیرۆر ودەمارگیری و نالێبوردەیی و زۆركردن لەئەوانی تر ئەڕوات, ئارەزوی پاكتاوكردن و سڕینەوەی هەموجیاوازیەكانی هەیە, هەر بۆیە وای ئەبینن كە ئەم ئیسلامە پێویستە سزابدرێت .

سەرەڕای ئەوەی دەنگی نارەزای ورەتكردنەوەی ئسولیەتی توندرەو لەزۆرشوێن ئەبیسرێت بەلام هەندێك لایەن هەیە بەگەرمیەوە ئەیانەوێت دەمارگیریە ئاینیەكان بوروژێنن و بۆهەندێك ئامانجی سیاسی وئابوری تایبەتی خۆیان بەكاری بێنن . ئەمانە لە پێناو جێبەجێ كردنی نەخشەكانیان دودڵ نین لەدروست كردنی ڕوداوو هەڵوێستی وەها كەببێتە هۆی شەڕو بەریەك كەوتنی ئاینی . بۆنمونە لەئەیلولی 2001 لەهند لەكاتی بۆنەیەكی ئاینی گەورەدا هەندێك خەڵكی مەبەست دار ئەوەیان بلاو كردەوە كە كۆمەڵێك موسوڵمان چەند كچێكیان فڕاندوە بۆئەوەی بیان كەنە ئیسلام , ئەوەبو گۆڕەپانی ئاهەنگەكە بوبەگۆڕەپانی شەڕو یەكتر كوشتنی نێوان موسوڵمان وهیندۆسەكان ,لەهەردو لاخەڵكێكی زۆربونە قوربانی ,هەرئەم قسەوباسە ناڕاستانە لەهەمان كاتدا گەیشتە بەریتانیا و لەوێش شەڕو ئاژاوەی دروست كرد لەنێوان خەڵكی هەردو ئاینەكەدا , پێش ئەوەی دەركەوێت مەسەلەكە هەموی درۆیە . ئەم ڕوداوە ڕادەی ئەوئاڵۆزی وبەدگومانی وڕقەمان پێ نیشان ئەدات كەبەهۆی جیاوازی بڕوای ئاینیەوە دروستبوە ,ئامادەگیەكی مەترسیدارمان پێ نیشان ئەدات بۆقبوڵكردنی هەمو خراپەیەك بەئەوانی ترو خێراییان لەڕوبەڕو بونەوەی یەكتر لە پێناو پاراستنی شوناسی خوددا . ئەو كاتەی ئافرەتێكی فەرەنسی وتی چەندموسوڵمانێكی باكوری ئەفریقا هێرشیان كردۆتە سەر خۆی ومنداڵەكەی هەڵوێتیسكی تری وەها دروست بووەوە هەرچەندە نەگەیشتە ئاستی توندو تیژی خوێناوی بەلام بەخێراییەكی كوتوپڕەوە لەناو ڕای گشتی ودەزگاكانی ڕاگەیاندندا هەواڵەكە ئاڵۆزیەكی زۆری دروست كرد پێش ئەوەی ڕون بێتەوە ئافرەتەكە درۆی كرد .

كۆمەڵگای مرۆڤایەتی مافی خۆیەتی هەست بەدڵەڕاوكێی و گرژی بكات بەرامبەر گەشەسەندنی چالاكی هێزە ئسولیەكان و پەنابردنیان بۆتوندو تیژی وەك تەنها ئامرازێك بۆ تەعبیركردن لەبۆچونەكانیان ,یان بۆنارەزای دەربڕین بەرامبەر ئەو بارو دۆخە خراپەی كەئەو میلەتانە ئەنالێنن بەدەستیەوە كەئسولیەكانی لێوە هاتوە , سروشتی توندو تیژی وەهایە دڵەڕاوكێو تێكچونو ناسەقامگیریەكی زۆر دروست ئەكات سەرەڕای زیانە گیانی ومادیە بێشومارەكانی تری , بەلام هەڵەیە ئێمە سەیری ئاینەكان بكەین بەتایبەتی ئاینە ئاسمانیەكان و ئاینە جیهانیە تری وەك بوزیەت وكۆنفۆشیەت كەگوایە ئەمانە بانگەشەی توندڕەوی وڕقەبەری ئەكەن ,بەڵكو لەزۆربەی حاڵەتەكاندا بارودۆخە كۆمەلایەتی وسیاسی و ئابوریە خراپەكانە وای كردووە خەڵك هەست بە بێدەسلاتی بكەن لەقبوڵكردنی و بەدەنگەوەچونی , هەروەها هەست بەبێ توانایش ئەكەن لەگۆڕانیدا .لێرەدا هیچ دەروازەیەكی تر نابیننەوە جگە لە پەنا بردن بۆئاین وەك پەناگەیەك كەبیانپارێزێت لەم واقعە تاڵەدا . یان بە پێچەوانەوە واهەست ئەكەن لەنێو گوتراوە ئاینیەكانیاندا و لەناو نمونەبالاكانیان ئەوەیان دەست ئەكەوێت كە پاڵپشتیان بكات بۆڕەتكردنەوەی واقعە تاڵەكەو یاخی بون لێی و دواجار گۆڕینی گەرپێویستی كرد بۆبەرگریكردن لەبونی مرۆڤایەتیان و پێداگری لەسەر خۆدیەت وشوناسیان دژی ئەو هێزە دەست درێژی كارانەی كەئەیەوێت شوناسیان بسڕێتەوە . ئەمەیە پاساو ئەداتە گروپە ئسولیەكان بۆتوندو تیژی وتیرۆر لەگەڵ دان نانمان بە پێویستی ڕەتكردنەوەی ئەنجامە تاڵەكانی كەلە زۆربەی حاڵەتەكاندا خەڵكێكی بێگوناه توش ئەكەن .

بزوتنەوە ئسولیەكان دواجار جۆرێكن لەجۆرەكانی تەعبیركردن لەشوناس , كاتێك كەڕەهەندە كۆمەلایەتیو ڕۆشنبیریەكانی تریان ئەڕوخێت و تێك ئەچێت , ئەو ڕەهەندانەی مانایەكی ئەدایە بونی مرۆڤایەتیان . ئیتر ئایا ئەم شێوە تەعبیركرنە شێوازە نیگەتیڤەكەی تەعبیركردن وەرئەگرێت كەبریتیە لە پاشەكشێ كردن لەژیانی كۆمەلایەتی و داخران بەسەر خوددا ؟ یان شێوە پۆزەتیڤەكەی تەعبیركردنە كەبریتیە لەنارەزای و یاخی بون لەبارو دۆخە خراپەكان و هەوڵدان بۆ گۆڕانكاری كەزۆرجار ئەگاتە ڕادەی نەهێشتنی ئەوی تر بەهەمو ڕێگەیەك و پەنا بردن بۆ بۆپاكتاو كردنو سڕینەوەی لە پێناو دابین كردنی مانەوەی خود .وادیارە ئەمەیە كەوا هەندێك گروپی ئیسلامی توندڕەو هەستی پێئەكات لەهەڵوێستی ڕەتكەرەوەی بۆخۆرئاوا كە دەكرێت هەر گروپێكی تری ئسوڵی هەستی پێبكات لەهەڵسوكەوت كردنی لە بارودۆخە تایبەتیەكەی خۆیدا بەرامبەر ئەو ڕێكخستن و هێزە نەیارانەی كەڕێگەی ژیانێكی مرۆییانە نادەن بەئەندامەكانیان و بەڵكو بەوڵات وكۆمەڵگاكانیشیان .

پەیوەندیەكی پتەو هەیەلەنێوان بزوتنەوە ئسولیەكان وخواست وپێداویستیەكانی شوناس و هەست كردن بەخود بەرامبەر هێزە ستەمكارو دەسلاتگەراكانی ناوخۆو ئەوانەیش لەدەرەوە ئەیانەوێت هەژمونی خۆیان بسەپێنن . بەتایبەتی كاتێك ئامانجی ئەو هێزانە نەهێشتن وسڕینەوەی بونیادە پێك هێنەرەكانی كولتوری كۆمەڵگا ستەم لێكراوەكانە , هەربۆیە دەبینین چالاكی ئسولیەكان زیاد ئەكات دوای كۆتای هاتنی شەڕی ساردو ڕوخانی یەكێتی سۆڤیەت وتاكرەوی ئەمریكا وەك گەورەترین زلهێزی جیهان كەبالادەست بوە بەسەر كارو باری جیهاندا بەگشتی , دواجار ((تایبەت بەجیهانی عەرەبی وئیسلامی)) لایەنگیری ئاشكرای و پشتگیری بێشەرمانەی بۆئیسرائیل وبێتوانایی دەوڵەت و سیستەمە عەرەبی وئیسلامیەكان لەڕوبەڕوبونەوەیدا .

هەربۆیە ئسولیەت ڕەگێكی قوڵی لەواقعی كۆمەلایەتی و سیاسی وئابوری و نەتەوەی و نێودەوڵەتیدا هەیە , یاخود كێشەیەكی كۆمەلایەتیە زیاتر لەوەی ئاینی ولاهوتی بێت . چارەسەر كردنیشی یان كەم كردنەوەی توندو تیژیەكەی پێویستی بەتێگەیشتن لەهۆكارەكانی دەركەوتن و دروست بونیان هەیە ,

پێویستی بەنەهێشتنی ئەم هۆکارانەو دان نان بەمافی ژیانێکی پڕکەرامەت وسەربەخۆی سەقامگیر هەیە , بەبێ ئەم چارەسەریانەیش مەسەلەکە بەرەو خرا پتر بون ئەڕوات و هیچ هێزێکی سەربازی ناتوانێت ئەو ڕێکخستنە ئسولیانە بفەوتێنێت کەوا هێزی خۆیان هەر لەئاینەوە وەرناگرن وەك ئەوەی هەندێك بڕوایان پێی هەیە , بەڵکو هێزی خۆیان لەحەزی مانەوە و بەردەوام بون وئامادەیی خود بەهێزکردنیش وەردەگرن ؟

....

ئەم بابەتە لەم سەرچاوەوە وەرگیراوە

www.Freemediawatch.org